

**Antoninus Diana Panormitanus, Clericus Regularis, Doctor
Celeberrimus, Coram S. D. N. Alexandro VII. Episcoporum
Examinator, & Sancti Officij Regni Siciliae Consultor,
Coordinatus, Seu Omnes ...**

Diana, Antonino

Lugduni, M. DC. LXXX.

8. An mater, vel nutrix excusetur ab audienda Missa, si non potest in
infantum domi relinquere, sed necesse sit secum in Ecclesia deferre?
Idem est de ancillis, quæ infantibus assistere debent. Ex ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-76405](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-76405)

§. 1. DE hac Quæstione agit Trolleus in *Decalogum tom. 1. lib. 3. c. 1. dub. 9. n. 10.* Filliucius, *tom. 1. tract. 5. c. 7. n. 217.* Sed mihi placet hic apponere verba Patris Dicastilli de *Sacram. tom. 1. tract. 5. disp. 5. dub. 10. n. 181.* vbi sic ait: Hinc est, vt qui longius distat ab Ecclesia, vel loco Missæ, saepe non teneatur adire. Quanta verò distantia necessaria sit, non omnino facile est determinare; sed ex circumstantiis personæ, temporis, & ipsius etiam viæ, per quam debet ire, arbitrio prudentis debet decerni. Suarius, & Henriquez *suprà*, leucam assignant, quæ in Hispania, si legalis sit, id est, cuius spatium lege taxatum est, tria millia passuum communium continet, adeoque tria milliaria Italica: vsuales verò leucæ sæpè continent quinque millia passuum, id est, illæ, quæ communis vsu, & acceptione, leucæ appellantur, adeoque sæpè exæquant integrum milliaria Germanicum, Bonacina verò *suprà*, sex, aut septem milliaria assignat, quæ proculdubio Italica intelliguntur, duas scilicet leucas Hispanicæ legales. Ego sanè virum aliquoquin sanum tempore fudo, & sereno non puto excusari duobus tantum milliariis Italicis distantem à loco Missæ; id enim facile ab eiusmodi hominibus animi gratia solet percurrere etiam pedestri itinere. Quod si sint Nobiles, & prædiuites homines, facilius id præstabant equo vel curru, vel lectica, eaque distantia sæpè in amplioribus ciuitatibus intrà urbem ipsam percurritur. Vnde, si forte contingat in similibus locis plura esse Tempia, & loca interdicta, longiusque distare Ecclesiam aliquam intrà urbem vel in suburbiis liberam ab interdicto, tenebuntur etiam fœminæ, seculæ graui cœli intemperie, sò ire; quamuis, si fœminæ alioquin delicatæ sint, & alicuius auctoritatis, nec facile possint habere curram, lecticam, aut selam gestatoriam more gentis, non iudicarem teneri ire vltà vnum milliaria Italicum. Secus verò de fœminis mediæ, aut infimæ plebis, quæ sunt his laboribus assuetæ, & non dedecet eas longius ire; maxime intra urbem; Generaliter tamen loquendo, tempore hyemis, aut æstus, fœminas, quæ vltà mediam leucam etiam legalem, id est, vltà mille quingentos passus distant ab Ecclesia, vel loco Missæ, non puto obligari; nisi forte fœminæ rusticæ sint, quæ non minus quam eiusmodi farina viri, solent hinc illuc discurrere leuibus de causis, etiam ad longius spatium. Quando autem pluit aut ningit notabiliter; vix imò, ne vix quidem etiam tales fœminas, aut viros obligarem ad querendum Sacrum intra mediam leucam. Itaque absolute iudicio prudentis relinquendum est, expensis circumstantiis. Hucusque Dicastillus; quæ omnia noceant pro Praxi.

RESOL. VII.

An distantia vnus leuca sit sufficiens, vt quis ab audienda Missa excusetur?
Et quid, si iter cum equo faciendum sit?
Et an hoc intelligatur, in tempus, quod non sit serenum, aut in via sint flumina, torrentes & huiusmodi, aut si equus, mula aut asinus, in quo iter qui acturus sit, sint tardi, &c?
Et docetur milliariis sufficere ad excusandum quemlibet à Missa, specialiter fœminas delicatas, & alicuius auctoritatis? Ex part. 10. tract. 15. & Misc. 5. Refol. 35.

& redeundo ad locum, è quo exiit, vèrè non brevis, sed longa fatis existimanda est, & consequenter sufficiens ad excusandum quemlibet à Missa; Sic Suares, *dist. 88. s. 6. vers. Tertium cap. est. Villalob. tract. 8. dist. 36. n. 5.* sic dicens: [Tambien se iuzga por impotencia moral, quando la Iglesia esta distante vna legua; y fuesse necessario ir à pie; y aunque disse me nos, como sea bien lexos, y llueua, y òyaya tempestad.] Fagundez etiam *de 1. præcepti. lib. 2. cap. 9. n. 10.* per hæc verba: Quinta causa excusationis est longa distantia Ecclesiæ, & ratione illius excusantur illi, quibus necessarium est longum iter pedibus conficere, v. g. vnus leucæ: idemque dicendum est, si non sit distantia vnus leucæ. Et ita etiam tenet Villalobos *in Summa tom. 1. tract. 8. disp. 36. n. 5.* Fagundez, *de præcepti. Eccles. præf. 1. lib. 2. cap. 9. n. 10.* & alij penes Leandrum, qui etiam postea *quæst. 24.* tenet distantiam etiam vnus leucæ, seu trium milliariarum excusare ab audienda Missa, etiam si iter cum equo faciendum esset, quia ait etiam respectu istorum, distantia duarum leucarum, quæ eundo ad Ecclesiam, & ab illa redeundo confici est necessum; non leuis, & facilis, sed longa & difficilis centeri debet; ergo sufficiens ad excusandum quemque ab auditione Missæ. Adde hoc mihi non solum probabile, sed certissimum esse, in casu quo tempus non sit serenum, aut in via sint flumina, torrentes, & huiusmodi; aut denique equus, mula, aut asinus, in quo iter quis acturus est, sint tardi, &c. Sed vt verum fatear, huic posteriori sententiæ, non adhareo; nam non videtur concedendum quod eadem distantia sufficiat pro itinere pedestri, ac equestri: nam in itinere equestri minus laboratur: ergo maiorem distantiam requirit; vnde ego puto, quòd saltem distantia vnus leucæ, & mediæ sit necessaria ad excusandum auditionem Missæ.

2. Non desinam tamen hic adnotare Marchinum *Sacram. Ordin. tract. 3. part. 3. cap. 17. n. 19.* docere milliariis sufficere ad excusandum quemlibet à Missa: *Octiz in Summa præcepti. Decalog. §. 7.* licait: [Los que estan en azquerias no estan obligados à oir la Missa, si donde se dice mas de media.] Sed hi authores videntur loqui aliquantulum laxè; assentior tamen Patri Dicastillo *de Sacram. tom. 1. tract. 5. cap. 5. n. 184.* docenti, quod fœminæ delicatæ, & alicuius auctoritatis non tenentur pedestres ire ad audiendam Missam vltà vnum milliaria; sic potest limitari sententia requirens tria milliaria.

RESOL. VIII.

An mater, vel nutrix excusetur ab audienda Missa, si non potest infantulum domi relinquere, sed necesse sit secum in Ecclesia deferre?
Idem est de ancillis, quæ infantibus assistere debent? Ex part. 10. tr. 15. & Misc. 5. Ref. 36.

§. 1. AD hoc dubium quod est satis practicabile respondet Leandrus *de præcepti. Eccl. tr. 2. dist. 2. quæst. 28.* quod *suprà* dictæ personæ excusantur eo tantum modo quod nequeant dictos infantulos suos alteri commendare: quia, vt experientia constat, nec mater, seu nutrix potest eos ad Ecclesiam absque molestia celebrantis, & adstantium perturbatione, ferre; nec domi, absque probabili, & prudenti timore alicuius magni damni, solos relinquere: ergo absolute est dicendum quod, vt prædicta mater, & nutrix excusetur à Missa, sufficiat non habere, aut inuenire aliquam personam, cui infantulos suos, dum Missam possit audire, commendet. Sic videntur sentire Layman, *lib. 4. tract. 7. cap. 4. num. 3.*

§. 1. **C**ONtra Bonacinam, Ledesnam, & alios affirmatiuè respondet Leandrus *de præcepti. Eccles. tract. 2. dist. 2. quæst. 22.* quia cum hæc distantia duplicari debeat; eundo, scilicet, ad Ecclesiam,

verf. causa verò: quatenus docet absolute, quod ab audienda Missa excusentur matres, & ancillæ, quæ infantibus assistere debent. Et Llamas 3.3. *part. Me- mo. cap. 5. §. 11. pag. 493.* per hæc clariora verba: Excusantur, & omnes nutrices infantes teneros, à quorum cura discedere non licet, quia inquieti sunt, & nimis plorant, & tales in Ecclesia deferre potius vitio ascribendum est, cum perturbent diuina officia vagitibus. Fauet Nauarrus, *cap. 21. num. 3.* Vbi absolute ait, excusari nutrices, quæ sine periculo non possunt relinquere eos quos lactant. Sic ille. Nunc ego; sed sic est, quod non possunt nutrices relinquere absque periculo quos lactant; nisi habeant aliquem, cui talem curam committant: ergo si hanc non habet, verè excusatur ab audienda Missa. Hætenus Leandrus. Sed communiter DD. asserunt, quòd ab audienda Missa excusatur nutrix, aut illa cui credita est cura paruulorum, quæ non potest ferre secum puerum adhuc lactantem, & quem non potest domi relinquere absque probabili alicuius damni periculo; vel non potest ferre ad Ecclesiam absque graui celebrantis, vel adstantium perturbatione, & molestia. Ita Trullench. in *Decal. tom. 1. lib. 3. cap. 1. dub. 9. n. 5.* & alij. Et sententiam Leandri ego admitterem quando mulier sciret infantem, vel ex infirmitate, vel ex natura esse nimis prouum ad plorandum, & vociferandum. At, vt verum fatear Coninch. de *Sacram. quest. 83. art. 6. dub. unico. num. 286.* Palans, *tom. 4. tract. 22. disp. unica, par. 2. n. 6.* obseruant, quòd satius est infantes domi retinere, quam secum ad Ecclesiam deferre ob eorum iniquitatem, quæ adstantes molestatur, & celebrantem perturbat.

RESOL. IX.

An pueri habentes vsum rationis teneantur statim præcepto audiendi Missam in festo? Ex part. 5. tr. 13. & Misc. 1. Res. 77.

§. 1. **P**veros teneri præcepto audiendi Missam dum perfectè incipiunt vt ratione sufficienter ad peccatum mortale, puto cum Coninck de *Sacram. quest. 83. art. 6. n. 286.* Suarez in 3. *part. tom. 3. disp. 88. sect. 4.* Præposito in 3. *part. quest. 83. art. 6. n. 197.* Fagundez *pract. 1. lib. 2. cap. 2. n. 7.* Mercero de *Sacram. quest. 83. art. 4. dub. 4.* & aliis. Imò Hurtadus de *sacrificio Missæ disp. 5. a. ff. 2.* credit, vt pueri hoc præcepto teneantur, sufficere vsum rationis imperfectum sufficientem ad peccatum veniale; sicut etiam sufficit vt teneantur præcepto non occidendi, & non mentiendi, etiam si nullius transgressione peccent mortaliter, quia à culpa mortali excusantur ob imperfectionem deliberationis. Filiiuc. verò *tom. 1. tract. 5. c. 7. n. 217.* & Azorius *tom. 1. lib. 7. cap. 2. quest. 1.* docent pueros communiter incipere habere vsum rationis, cum septennium attingunt, aut saltem explent, & in hac ætate hoc præcepto obligari. Ratio conclusionis est, quia vnusquisque fidelis cum ad annos discretionis peruenit, obligatur præceptis Ecclesiæ, tenetur enim eodem tempore confiteri, abstinere à carnibus, ergo, &c.

2. Non desinam tamen hic apponere opinionem Iacobi Marchantij in *Candel. sacram. 99. Pastoral. tract. 4. cap. 6. quest. 2.* vbi sic asserit. Quæro secundò, quæ ætate obliget præceptum Missæ? Respondent Doctores obligare post septennium, quia tunc incipit discretio. Sed licet verum sit, quod ex tunc ac etiam antea pueri assuefaciendi sint ad audiendam Missam, illos tamen statim ac vsum discretionis incipit dicere obligatos sub peccato mortali, videtur

mibi rigidum. Tum, quia Ecclesiastica mater non videtur velle obligare tam rigide statim ac potest, tum quòd practicè videamus maiorem partem paruulorum etiam decimum annum attingentium in Ecclesia sine attentione requisita, aut etiam sociis corripere, colloqui, nugari, nec vim præcepti talis apprehendere. Qui verò eos statim peccati mortalis velle condemnare? Non quòd velim dicere eos non esse capaces peccati mortalis ob ætatem, nam si hoc sit verum, non est difficultas, sed quòd licet, in rigore loquendo, sufficientem requisita, & discretionem haberent ad aliquod peccatum mortale committendum, non videatur tamen Ecclesia tanta sub obligatione, seu vinculo tam arcto eos velle statim obligare, donec perfectiorem rationis vsum assequantur, quæ diuina mysteria plenius apprehendant, & obligationem ac attentionem, qua illis interesse oportet, plenius intelligant. Quòd ferè ordinariè circa tempus idoneum, quo idoneitatem incipiunt habere ad Eucharistiæ sacramentum, putatim contingere, quod ipsum Confessarij prudenti iudicio vtantur expendendum, aliàs antea solum venialiter existimatis peccare ob apprehensionem imperfectam, cum appropinquatum, tum præcepti ex imperfecto adhuc rationis vsum prouenientem, per quam fit vt facile negligant attentionem requisitam, & magis præfentes ob suum corpore, quam mente? Huc vique Marchant.

RESOL. X.

An mutus, surdus, & cæcus teneatur Missam in diebus festis audire? Ex part. 5. tr. 6. Res. 8.

§. 1. **V**idetur prima facie respondendum negatiuè nam supradicti neque per sensum auditus, neque per sensum visus, possunt percipere mysteria sacrificij Missæ, ergo, &c.

2. Sed affirmatiuam sententiam docet Iohannes Azorius *tom. 1. lib. 7. cap. 3. quest. 4.* Antoninus *part. 1. tit. 9. cap. 10. §. 1.* Syluester *ver. Missæ 2. quest. 2.* Sotus in 4. *dist. 13. quest. 2. art. 1.* Nauarrus in *manuale 4. p. 1. n. 8.* Præpositus in 3. *part. quest. 83. art. 6. dub. 3. n. 211.* & Fagundez *pract. 1. lib. 2. cap. 7. n. 3.* vbi sic ait. Hæc patet euidenter teneri illum qui simul est mutus & surdus & cæcus, Missam audire, cum, mortaliter loquendo, sensu aliquo externo presentialiter abesse, & ad id, quod fit, possit attendere, idque percipere. Ita Fagundez: & ratio est, quia audiendi verbum oppositum in *cap. Missæ, de consecrat. dist. 2.* non sumitur præse & strictè, sed late: audire enim hoc loco nihil aliud significat, quam voluntariam alicuius in loco, vbi Sacram celebratur, presentiam, ita vt is Missam audire iudicetur, qui sponte Missæ sacrificio interest: saepe enim contingit, vt Missa priuata ita submissa voce dicatur, vt nihil ab auditoribus audiatur, & tamen præcepto Ecclesiæ satisfaciunt, qui presentes sunt; aliquando etiam audiuntur magna est populi frequentia, vt Missa non ab omnibus audiatur, & tamen qui presentes ad sunt, præceptum seruant. Vnde, vt diximus, surdi, qui nihil audiunt, & cæci, qui nihil vident, teneantur Missam audire, & à præcepto minimè excusantur.

RESOL. XI.

An Serenissimus Senatus Venetus, & omnes alij, qui audiunt Missam in Templo D. Marci dicitur scilicet à Primitiis illius Ecclesiæ ante medium noctis, satisfaciunt?